

EESTI LOODUS

Öösorr salapärane aasta lind

Koidula tamm ja ilm laulupidudel
Madalloomuld, kobras ja pisikäpp
Gotland on nagu Kreeta

ISSN 0131-5862 (trükkis)
ISSN 2226-5692 (võrguväljaanne)

9 1770131 586018

2 **Toimetaja veerg: Katre Palo**

3 **Sõnumid**

11 **EL küsib: vastavad Ahto Kaasik ja Rein Nellis**

16 **Aasta lind: kummituslik öösorr**
Triin Leetmaa, Renno Nellis ja Aarne Tuule kirjeldavad öösorri elukombeid ja vaevad tema arvukuse kahanemise tagamaid

21 **Aasta loom: Kobras rajab kanaleid**

22 **Aasta loom: kopramardikas**
Ilmar Süda tutvustab Eesti putukafauna küllap üht kitsamalt kohastunud perekonda: pimedad pisikesed mardikad veedavad oma elu kopra karvkattes, kahjustamata kobrast

23 **Aasta loom: lendav kobras**

24 **Madalloomuld: 2019. aasta muld**
Raimo Kölli ja Tõnis Tõnutare juhatavad mullahuvilise selle aasta mulda otsima liigniisketest rohketoitelistest madalsoodest

30 **Miks väärib jõesilm 2019. aasta kala tiitlit?**
Einar Kärgeberg, Meelis Tambets ja Mart Thalfeldt selgitavad põneva vee-eluka elukäiku ja kombeid: näiteks esimesed neli aastat meenutab jõesilmu vastne hoopis taime

35 **Panin tähele: saarelehevaablane sööb saared raagu**

36 **Aasta orhidee: Lehitu pisikäpp on äärmiselt ohustatud orhidee**

Tiiu Kull kirjeldab meie ühe haruldasema ja salapärasema eluviisiga käpälise bioloogiat ning taime olukorda Eestis

38 **Sada rida Eesti loodusest: Kuidas saadakse loodusemeheks? Toomas Jüriado**

40 **Üks Eesti paigake: Võopste Vorstiorg: Põhjasõjast vanem?**
Juhani Püttsepp meenutab Tartumaal Põhjasõja lahingutest ajendatud muistendeid: lahingumoonu plahvatuse tõttu soolikad ilmselt ei lennanud paari kilomeetri kaugusele

42 **Poster: Olev Abner**

44 **Intervjuu: Paekivi on põhjus, miks mandrijää taandumise järel Eesti püsivalt asustati**

Paevana Rein Einastoga vestelnud Toomas Kukk

50 **Maailma maad: Gotland, põhjamaade Kreeta**

Mirjam Nutov jagab matkamuljeid meie lähima suure saare Ojamaa kohta: nagu oleks ühe korraga käinud Kreetal, Rivas ja Šotimaal, Eestist rääkimata

56 **Tiit Kändler mätta otsast: Ateena loodus varjutab antiiki**

59 **Millised on olnud laulupidude ilmad?**

Ain Kallis kummutab müüte laulupidude erakordselt halbade või vastupididi, suurepärase ilmaolude kohta

62 **Laulupeo aasta: Koidula tamm ja tema vanus**
Taavi Pae, Kristina Sohar ja Alar Läänelaid on välja selgitanud Tartus Tiigi tänaval asuva kaitsealuse põlispuu ajaloo: selle võib olla tõesti istutanud Lydia Koidula

67 **Nuputa: ülesandeid loodusvaldkonna olümpiaadidelt**

68 **Malaria ja Eesti III**
Kuulo Kutsar lõpetab artiklisarja küsimusega: ega halltõbi tule kliima soojenedes uuesti meid kimbutama?

70 **Tegutse teadlikult: Loodushoidlik liiklemine Eestimaa teedel**
Martin Tikk soovib muu hulgas sõita maanteedel aeglasemalt, et vähendada ohtu põrgata kokku teed ületavate loomadega

71 **Raamat**

72 **Loodusmaja: Kümneaastaseks saav Silma õpikoda**
Piret Pappel vahendab Läänemaal Saunja lahe ääres asuva keskkonhariduskeskuse kogemusi

74 **Kroonika**

78 **Mikroskoop**

79 **Ristsõna**

80 **Ajalugu, sünnipäevad**

Mida põnevad pakuvad aasta olendid?

Mie ajakirja pikaegsed lugejad küllap märkavad, et midagi on teisiti: Eesti Loodus tuleb postkasti ka juulikuus! Alates tänavusest aastast ilmub tööpoolest tosin numbrit: varem jõudis juuni-juulinumber lugeja kätte ühtede kaante vahel, nüüdsest aga eraldi ajakirjanumbritena. Nii jagub sisukat lugemist igasse kuusse!

Suvel, kui enamik siinseid loomi ja taimi tegutseb või kasvab aktiivselt, on mõnus mõtiskleda selle üle, kui mitu seni tundmatut liiki oleme viimasel ajal enda jaoks avastanud. Juunikuus keskmiselt olnud looduse vaatlemine andis kahtlemata hoogu liigitundmisele: peeti üle-eestiline loodusvaatluste maraton ja Eesti Looduski keskendus loodusvaatlustele. Need, kes süvenesid, said kindlasti tuttavaks mõne uue olendi või taimega.

Hea võimaluse koguda veel teadmisi annavad juulinumbri kirjutised: süveneme tänavuse aasta liigiks valitusesse. Sulestiku poolest elukeskkonnast üsna kehvasti eristuvat öösorri on just nüüd, jaanijärgsetel suveöödel, kõige hõlpsam „üles leida“. Enne tutvumisretke tasub teha veidi eeltööd: uurida järele tema elupaigaelistused ja jätta meelde linnu soristav ning laksutav laul.

Tasub teada, et aasta lind on üsna laisk loom, ehk isegi julgelt laisk, mistõttu võib juhtuda, et maas kõssitav sors jääb jalutajale suisa jalgu. Tema kummaline käitumine hämmastab ka meie esiisaid ja -emasid, kellelt öösorri on saanud mitu toredat rahvapärast nimetust.

Põgusa pilgu heidame ka aasta looma kopra tegevusele ja

Foto: Timo Palo

tänavu esimest korda valitud aasta kala saab samuti lugejatele tuttavaks.

Taimeriiki kuuluvatest liikidest võtame vaatluse alla tänavuse aasta orhidee lehitu pisikäpa. Huvitav on tema võime otsekui liikuda kümneid meetreid ja üldse elus püsimise viisi: pisikäpa sõltuvus seentest on täielik.

Küllap kõige suurematsüvenemist vajab aasta muld, mida samuti põhjalikult tutvustame. Tähelepanu all olevat madalsoomulda leidub üle Eesti; oma kodupaiga ümbruse saaks kõigepealt üle vaadata maa-ameti geoportaalis leiduva mullakaardi järgi.

Aasta olendite teemat käsitledes uurisin, kes või mis valitakse igal aastal fookusesse meie naaberriikides. Ilmnes, et lätlased on selle poolest kõige agaramad: näiteks tänavu on nad teadaolevalt valinud üksteist liiki/objekti. Ka meil on välja valitud liigirühmi võrdlemisi palju, mistõttu kõikide põhjalik käsitus ühte ajakirjanumbri alla ei mahu. Nõnda jätame mõned järgmise kuu tarvis.

Katri Palo

EESTI LOODUS

70. aastakäik Nr 7, juuli 2019

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, Tallinn 10122, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Vastutav väljaandja **Riho Kinks**
742 1186, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Turundus ja reklaam: **Kaia-Liisa Jõesalu**
742 1143, kaia@loodusajakiri.ee

Tellimine: www.tellimine.ee
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2019

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud

Käesolev toode on pärit säästvalt majandatud metsast ja kontrollitud allikatest

www.pefc.ee

Trükitud trükikojas Printall

